

جامعیت و کمال دین

کتاب اندیشه علی ربانی گلپایگانی

جامعیت و کمال دین

علی ربانی گلبایگانی

ناشر: انتشارات کانون اندیشه جوان

طراح جلد: میدکیانوش سعادت‌مند

چاپ سوم: ۱۳۸۹

شمارگان: ۲۵۰۰

قیمت: ۱۵۰۰ تومان

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

کانون اندیشه جوان

سرشناسه: ربانی گلبایگانی، علی.

عنوان و نام پدیدآور: جامعیت و کمال دین / علی ربانی گلبایگانی.

مشخصات نشر: تهران: کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۹

مشخصات ظاهری: ۹۶ ص.

قیمت: ۱۵۰۰ ریال شابک: 978-964-2788-02-6

یادداشت: فیبا. یادداشت: چاپ دوم.

یادداشت: کتابنامه ۹۵-۹۶، همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: محمد(ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت-۱۱ق.- خاتمیت.

موضوع: نبوت عامه-سینه های قرآنی.

موضوع: احادیث شیمه - قرن ۱۱.

موضوع: فلسفه اسلامی.

شناسه افزوده: غفوری، مژگان، ویراستار.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۵ ج۶/ر۲/۱۳۸۵ BP220/1

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۳

شماره کتابخانه ملی: ۸۵-۴۱۱۷۵ م

فروشگاه و نمایشگاه دائمی: تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن ۰۲۱-۸۸۵۰۵۴۰۴ - ۰۲۱-۸۸۵۰۳۳۴۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار
۱۱	مقدمه
۱۵	فصل اول : جامعیت ادیان آسمانی
۱۵	تبیین موضوع
۱۹	فطرت و جامعیت دین
۲۱	قرآن و جامعیت دین
۲۴	۱- معرفت و بصیرت
۲۵	۲- ارائه برنامه زندگی
۲۵	۳- انذار و بشارت
۲۵	۴- داوری و حکومت

۲۶	حکومت و بیعت.....
۳۱	متکلمان اسلامی و جامعیت دین.....
۳۳	فصل دوم : جامعیت آیین اسلام.....
۳۳	قرآن و جامعیت اسلام.....
۳۵	جامعیت اسلام از دیدگاه روایات.....
۳۹	ابعاد وجودی انسان و جامعیت اسلام.....
۴۰	رولن‌شناسان و تمایلات انسان.....
۴۰	الف : تمایلات فردی.....
۴۱	ب : تمایلات اجتماعی.....
۴۱	ج : تمایلات عالی.....
۴۳	اسلام و نیازهای اصیل بشری.....
۴۳	اسلام و تمایلات عالی.....
۴۵	اسلام و تمایلات اجتماعی.....
۴۶	اسلام و تمایلات فردی.....
۵۰	از زبان دیگران.....
۵۵	فصل سوم : خاتمیت و کمال دین.....
۵۶	روش تحلیلی اثبات خاتمیت.....
۵۷	توحید اسلامی.....
۵۸	معاد قرآنی.....

۵۹	نظام اخلاقی قرآن
۶۰	اصول اجتماعی اسلام
۶۴	وحی و خاتمیت دین
۶۴	قرآن و خاتمیت
۶۷	خاتمیت در احادیث اسلامی
۷۱	فصل چهارم : خاتمیت و پویایی دین اسلام
۷۲	تفسیری نادرست از خاتمیت
۷۴	ارزیابی و نقد
۷۵	نقد استاد مطهری بر اقبال لاهوری
۷۷	راه حل مشکل کدام است؟
۷۷	راه حل مشکل در دو چیز است:
۷۸	ارکان پویای شریعت خاتم
۷۹	۱- احکام اولیه و ثانویه
۸۰	۲- تشریح اجتهاد در اسلام
۸۶	۳- نقش کلیدی عقل در اجتهاد
۸۸	۴- ملاکات احکام و قاعده‌های مهم
۹۱	۵- مسؤلیت‌ها و اختیارات حاکم اسلامی
۹۵	فهرست منابع

پیشگفتار

اعتقاد به دین همزاد انسان است و بشر از آغاز آفرینش، نیاز خویش به دین را همچون گمشده‌ای جستجو می‌کرده است. فطری بودن نیاز به دین و نماد و جلوه این نیاز را می‌توان در کاوشهای مربوط به آثار زندگی انسانهای نخستین ردیابی کرد. عطش نیاز به دین آنچنان با انسان عجین بوده که اندیشه و ذهن انسانی را به طرز غریبی متوجه و مشغول خود نموده است و از همان ابتدا سعی در کشف این راز بزرگ هستی داشته است و لذا بدیهی است که در این مسیر آنگاه که به هر علت نتوانسته است پرده از اسرار بردارد یا به بیراهه رفته و یا به انکار اصل موضوع پرداخته است و چون نتوانسته است جلوه حقایق را درک کند، به پوچی و افسانه بافی و اسطوره‌سازی دچار شده است.

جنگ هفتاد و دو ملت همه را عذر بنه

چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند
همزمان با رشد و تعالی استعدادهای انسانی و پرورش عقلانیت و خردورزی او، فطرت دینی در معرض سؤالاتی اساسی قرار گرفته است. از جمله این که:

۱- آیا دینداری مانع خردورزی انسان و در تقابل با عقلانیت اوست و یا دینداری و خردورزی دو عنصر اصلی سرشت انسانی هستند و دین حنیف آنچنان با تفکر ساعتی از عبادت سالهایی برتر می‌گردد.

۲- آیا متناسب با رشد و کمال عقل و توسعه روابط انسانها و بخصوص با تکیه بر عقل جمعی، انسان از دین بی‌نیاز نمی‌گردد؟ و آیا پویایی دین برای تمامی نسلها و در تمامی عصرها صادق خواهد بود؟! به عبارتی آیا دین آنقدر جامع و کامل است که بتواند برآورده‌کننده تمامی نیازهای مادی و معنوی بشر امروز و فردا گردد؟

قبل از پاسخ به این سؤالات، سؤال اصلی‌تری مطرح می‌گردد که کدام دین؟! و لذا پاسخ به سؤالات فوق الذکر و دهها و صدها سؤال از این قبیل پیرامون دین متضمن این است که ابتدا تعریفی صحیح و جامع از دین داشته باشیم و دین را به عنوان یک اسم خاص و مکتبی مشخص بیان کنیم نه یک واژه قابل اطلاق به هرگونه برداشت و فهم از دین و هرگونه دین و مذهب و مکتب. کانون اندیشه جوان که پاسخ به سؤالات فکری جوانان عزیز کشورمان - که سرمایه اصلی پیشرفت و حیات طیبه ایران هستند - را از اساسی‌ترین وظایف خود می‌داند، در پاسخ به سؤال اول، چندی پیش به چاپ کتابی تحت عنوان خردورزی و دین‌باوری مبادرت ورزید که مورد استقبال قرار گرفت. اکنون در پاسخ به سؤال دوم، تحقیقی عالمانه و ارزشمند را که توسط محقق محترم جناب آقای علی‌ربانی گلپایگانی انجام گرفته است؛ در اختیار جوانان و بخصوص دانشجویان فرهیخته قرار می‌دهد و ضمن تشکر از این محقق ارجمند و ضمن دعوت از مخاطبین عزیز خویش جهت مطالعه عمیق این اثر، ذهن نقاد و افکار خلاق آنان را به یاری می‌طلبد و از هرگونه نقد و اصلاح آنان باگرمی استقبال می‌نماید.

والسلام

کانون اندیشه جوان

اسفند ۱۳۷۹

مقدمه

دین یکی از ریشه‌دارترین مقولاتی است که فرهنگ و تاریخ بشری با آن آشناست. پژوهش‌های تاریخ‌شناسی، باستان‌شناسی و دیگر کاوش‌های مربوط به تاریخ و فرهنگ بشری، گویای این حقیقت است که بشر هیچ‌گاه بدون دین زندگی نکرده است، هرچند آموزه‌ها، باورها، مناسک و آداب دینی در جوامع و فرهنگ‌های مختلف تفاوت‌های آشکار و عمیقی داشته و در مواردی رنگ تعارض و ناسازگاری داشته است. با این حال تفاوت‌ها و تعارض‌های مزبور سبب شده است که دین‌پژوهان تعریف‌های گوناگون و بعضاً ناهمگونی از دین ارائه نمایند و به دنبال آن بحث عنصر مشترک ادیان را مطرح سازند، تا بدین وسیله جنبه‌های مشترک و ممتاز ادیان شناسایی گردد.

گسترده‌ترین تعریف یا کاربرد دین، نه تنها آیین‌های آسمانی و غیر آسمانی، وحیانی و غیر وحیانی، توحیدی و غیر توحیدی را شامل می‌شود، بلکه مکتب‌های الحادی و اومانیستی را هم در بر می‌گیرد. تعریف و کاربرد محدود دین، با ویژگی‌های آسمانی و وحیانی و توحیدی بودن همراه است. این کاربرد، ادیانی چون یهود، مسیحیت و اسلام را شامل می‌شود. طبعاً هرگاه

قید حقانیت هم به ویژگی‌های یاد شده اضافه گردد، تنها یکی از این آیین‌ها را شامل می‌شود؛ چراکه پیروان هر یک از این ادیان تنها دین خود را نمونه راستین دین و حیانی و توحیدی می‌دانند.

مقصود از دین در این نوشتار، دین آسمانی و حق است، که در طول تاریخ از جانب خداوند و توسط پیامبران به بشر عرضه شده است و طبق آیات قرآن کریم و احادیث اسلامی، از آغاز پیدایش دین الهی تا کنون، پنج شریعت فرستاده شده است که عبارتند از: شریعت نوح، شریعت ابراهیم، شریعت موسی، شریعت عیسی و شریعت پیامبر اسلام (ص) و بدین ترتیب پرونده شرایع الهی، با شریعت اسلام بسته شده، و این شریعت به عنوان شریعت پایانی و ابدی معرفی شده است.

دین و شریعت الهی را می‌توان از زوایای گوناگون مورد بحث و بررسی قرار داد. در این نوشتار جامعیت و کمال دین مورد بحث قرار خواهد گرفت. فرضیه مورد قبول نگارنده این است که:

الف: همه ادیان آسمانی که از جانب خداوند نازل گردیده‌اند (قبل از آنکه دستخوش تحریف و تغییر قرار گیرند) دارای ویژگی جامعیت در زمانه خود بوده‌اند.

ب: شرایع پیش از اسلام علاوه بر جامعیت، از کمال نسبی هم برخوردار بوده‌اند، یعنی دارای کمال متناسب با وضعیت زندگی انسان‌های گذشته بوده‌اند.

ج: شریعت اسلام علاوه بر جامعیت، دارای کمال نهایی است، و بدین دلیل است که شریعت پایانی و جاودانی به‌شمار می‌رود.

بحث حاضر عمدتاً رویکرد کلامی دارد و به شیوه عقلی - نقلی و با آهنگ

تحلیلی انجام گرفته و کوشش شده است در عین برخورداری از اتقان علمی لازم، از عبارات و اصطلاحات فنی و پیچیده پرهیز گردد، تا برای مخاطبان خود که عمدتاً از نسل جوان و کسانی هستند که خواهان فهم روشن و بی تکلف مفاهیم و آموزه‌های دینی‌اند، سودمند باشد.

بحث جامعیت دین در دو فصل جداگانه تنظیم گردیده است. در فصل اول جامعیت دین حق، به طور کلی بررسی شده است. به عبارت دیگر در این فصل جامعیت دین در حوزه نبوت عامه تحلیل شده است. در فصل دوم جامعیت دین اسلام و به عبارتی جامعیت دین در قلمرو نبوت خاصه ارزیابی گردیده است.

بحث کمال دین نیز در دو فصل تدوین یافته است. در فصل اول ادله خاتمیت تبیین گردیده است. در فصل دوم نیز فلسفه خاتمیت و راز پویایی دین اسلام بررسی شده است.